

คู่มือ ความรู้ด้านกฎหมาย

เรื่อง สัญญา

บทนำ

สัญญาเกิดขึ้นโดยการเจตนาระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงกันเพื่อให้มีผลผูกพันกันตามกฎหมายเมื่อมีคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันตามเจตนา สัญญาบางประเภทคู่สัญญาอาจตกลงกันเพื่อประโยชน์แก่บุคคลภายนอกก็ได้ กฎหมายว่าด้วยสัญญาเล่มนี้ประกอบไปด้วยเรื่องบ่อเกิดแห่งสัญญา ประเภทของสัญญา ผลแห่งสัญญาและมัดจำและเบี้ยปรับ พร้อมคำพิพากษาฎีกาที่สำคัญเกี่ยวกับสัญญา อันเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อสถาบันการเงินที่ต้องให้ความสำคัญ

ฝ่ายกฎหมายจึงได้สรุปสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว เพื่อเป็นคู่มือความรู้ทางกฎหมายสำหรับส่วนงาน สาขาและพนักงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาหาความรู้ และปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องอันจะเกิดประโยชน์แก่ธนาคารและลูกค้าโดยส่วนรวม

ฝ่ายกฎหมาย

สารบัญ

บทที่ 1	บ่อเกิดแห่งสัญญา	7
บทที่ 2	ประเภทของสัญญา	25
บทที่ 3	ผลแห่งสัญญา	32
บทที่ 4	มัดจำและเบี้ยปรับ	40
บทที่ 5	คำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญ เกี่ยวกับสัญญา	57

บรรณานุกรม

บ่อเกิด แห่งสัญญา

1

1. สาระสำคัญของสัญญา

ได้แก่ การแสดงเจตนาระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปคือ ต้องเป็นนิติกรรม 2 ฝ่าย ซึ่งมุ่งผลโดยตรงเพื่อผูกพันกันตามกฎหมาย

จากคำนิยามข้างต้น สัญญาจะต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) สัญญาต้องมีบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป การที่จะเกิดสัญญาได้ดังนั้น จะต้องประกอบด้วยคู่สัญญาไม่น้อยกว่า 2 ฝ่าย แต่ละฝ่ายจะประกอบด้วยบุคคลกี่คนก็ได้ หากการแสดงเจตนา

นั่นเป็นการแสดงเจตนาของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว เราไม่ถือว่ามีสัญญาเกิดขึ้น แต่อาจเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวก็ได้ เช่น ก ตกลงขายรถยนต์ของตนให้แก่ ข และ ข ตกลงซื้อรถยนต์ของ ก ดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นจำนวนเงินมากน้อยเพียงใดก็ตาม ถือว่าการที่ ข ตกลงซื้อและ ก ตกลงขายนั้น เกิดสัญญาขึ้นแล้วหรือตัวอย่างเช่น ก ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกของตนที่มีอยู่ทั้งหมดให้แก่ ข ดังนี้ การทำพินัยกรรมถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาอย่างหนึ่ง โดย ข ไม่ได้เข้ามาร่วมตกลงในการแสดงเจตนาด้วย จึงเป็นกรณีการแสดงเจตนาของ ก เพียงคนเดียว เช่นนี้ พินัยกรรมนั้นจึงไม่ใช่สัญญาแต่เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อ ก ตาย ข ก็มีสิทธิได้รับมรดกตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรม นั้น

(2) สัญญาจะต้องเป็นการแสดงเจตนาซึ่งคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายยินยอมพร้อมใจ

เช่น ก ต้องการจะขายบ้านพร้อมที่ดินให้ ข ในราคา 1 ล้านบาท ดังนี้ หาก ข ตกลงซื้อสัญญาจึงเกิดขึ้นแต่ถ้าหาก ข เห็นว่า บ้านพร้อมที่ดินที่ ก จะ

ขายให้นั้นมีสภาพชำรุดไม่ดี หรือราคาสูงเกินไป หรือ เหตุผลประการอื่น จึงไม่ตกลงซื้อ ดังนี้ สัญญาการซื้อ ขายบ้านพร้อมที่ดินดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้น เป็นต้น

(3) ต้องมุ่งให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมาย

กล่าวคือ การแสดงเจตนาของบุคคล 2 ฝ่ายนั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีผลผูกพัน บังคับได้ตามกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิที่จะพึงมีพึงได้ ของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย หรือให้เป็นไปตามที่กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายไว้ แต่ถ้าหากการแสดงเจตนาของ บุคคล 2 ฝ่ายนั้นไม่ได้มุ่งให้เกิดผลผูกพันกันตามกฎหมายแล้ว แม้จะเกิดจากความยินยอมพร้อมใจกัน ก็ตาม การแสดงเจตนาที่หาทำให้เกิดสัญญาขึ้นไม่ ตัวอย่าง เช่น ก ตกลงใจชวน ข ไปเที่ยวเชียงใหม่ ข ตกลงด้วย ดังนี้ การแสดงเจตนาของ ก ที่ชวน ข ไป เที่ยว ตามกฎหมายแล้วไม่ถือว่าเป็นการแสดงเจตนา ที่ก่อให้เกิดผลผูกพันกันตามกฎหมาย แม้ว่า ข จะ ตกลงยินยอมด้วย ความตกลงยินยอมนั้นก็ไม่ได้ทำให้เกิดสัญญาแต่อย่างไร หรือ เช่น ก จำนำแหวนทองคำ

ของตนไว้แก่ ข เป็นเงิน 1,000 บาท ข ตกลงรับจำนำ
ดังนี้ การจำนำมีผลผูกพันกันตามกฎหมาย กล่าวคือ
ก จะต้อง มีหน้าที่ส่งมอบแหวนทองคำที่จำนำ และ
ข จะต้อง มีหน้าที่ชำระเงิน 1,000 บาท แก่ ก กับทั้ง
มีหน้าที่ที่จะต้องไม่นำเอาทรัพย์สินที่รับจำนำวันนั้น
ไปใช้สอย หรือให้บุคคลภายนอกใช้สอยโดยไม่ได้รับความ
ยินยอม จาก ก เป็นต้น

2. บ่อเกิดแห่งสัญญา นั้นจะต้องเกิดจาก

- (1) คำเสนอ
- (2) คำสนอง

2.1 คำเสนอ คือ การแสดงเจตนาที่มี
ข้อความชัดเจนแน่นอน เพื่อมุ่งให้บุคคลใดบุคคล
หนึ่งเข้ามาตกลงรับการแสดงเจตนา นั้น เพื่อให้เกิด
ความผูกพันกันตามกฎหมาย หรือเพื่อจะให้เกิดความ
สัญญาขึ้นเอง เช่น ก ปิดประกาศขายที่ดินเนื้อที่
202 ตารางวา เป็นเงิน 500,000 บาท ดังนี้ การปิด
ประกาศขายที่ดินของ ก เป็นคำเสนอเพราะเป็นการ
แสดงเจตนาที่มีข้อความชัดเจน มุ่งให้เกิดผลให้บุคคล

ใดบุคคลหนึ่งเข้ามาร่วมในการแสดงเจตนา นั้น คือ
เข้ามาทำสัญญาซื้อที่ดิน

คำเสนอมี 2 ประเภท คือ

(1) คำเสนอต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า
ได้แก่ การแสดงเจตนาของบุคคลหนึ่งต่อบุคคลอีก
คนหนึ่งซึ่งอยู่เฉพาะหน้า คำว่า “เฉพาะหน้า” นี้ไม่
จำเป็นที่จะต้องอยู่ต่อหน้าเห็นตัวกันเสมอไปแต่สาระ
สำคัญจะต้องเป็นการแสดงเจตนาที่จะสามารถตกลง
กันได้ทันที มาตรา 356 บัญญัติว่า “คำเสนอทำแก่
บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำ
คำสนองนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาก็ย่อมจะสนองรับได้
แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนั้นท่านให้ใช้ได้ตลอดถึง
การที่บุคคลหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่ง
ทางโทรศัพท์ด้วย”

ตัวอย่างเช่น ก เสนอขายนาฬิกาของตน
ให้แก่ ข ในขณะที่พบ หรือ ก อยู่ที่บ้านของตนได้
ตะโกนบอก ข ซึ่งอยู่บ้านติด ๆ กัน และมีกำแพงกั้น
อยู่ไม่เห็นตัวกัน เพื่อขอยืมเครื่องตัดหญ้าของ ข และ
ข ก็ได้ยินจึงบอก ก ให้มานำเครื่องตัดหญ้าไปใช้ได้เลย

หรือ ก โทรศัพททางไกลจากกรุงเทพฯ ไปหา ข ซึ่งอยู่
ที่ภูเก็ต เพื่อสนองตัวเองเป็นนายหน้าในการขายที่ดิน
ของ ข ที่กรุงเทพฯ ดังนี้ ถ้าหาก ข เป็นผู้รับสายเอง
ไม่ว่า ข จะตอบรับหรือปฏิเสธข้อเสนอของ ก ก็ตาม
การที่ ก พบ ข แล้วแสดงเจตนาในขณะที่พบ หรือ ก
แสดงเจตนาขอยืมเครื่องตัดหญ้าของ ข หรือ ก แสดง
เจตนาเพื่อจะเป็นนายหน้าให้ ข ทางโทรศัพท์นั้น ถือ
ได้ว่าการแสดงเจตนาต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น เป็นการ
แสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าทั้งสิ้น

(2) คำเสนอต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดย
ระยะทาง ได้แก่ การแสดงเจตนาของบุคคลหนึ่งต่อ
บุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เฉพาะหน้า และเป็นการ
แสดงเจตนาที่ผู้รับการแสดงเจตนา นั้นไม่สามารถ
จะตอบรับหรือปฏิเสธการแสดงเจตนา นั้นได้ในทันที
ทั้งนี้ แม้ผู้แสดงเจตนา กับผู้รับการแสดงเจตนา จะอยู่
ใกล้กันเพียงใดก็ตาม เช่น ก ส่งจดหมายเสนอขาย
เครื่องคอมพิวเตอร์ของตนแก่ ข ซึ่งอยู่สงขลา หรือ ก
กับ ข มีบ้านอยู่ต่อกันแต่ ก ส่งจดหมายลงทะเบียน
ตอบรับไปยัง ข เพื่อขอเช่าบ้านของ ข เช่นนี้ ถือได้

ว่าคำเสนอขายเครื่องคอมพิวเตอร์ และคำเสนอขอ
เช่าบ้านเป็นคำเสนอที่ได้กระทำต่อบุคคลที่อยู่ห่าง
โดยระยะทางใด สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

1) กำหนดเวลาทำคำเสนอ

ก. กรณีคำเสนอแก่บุคคลซึ่ง

เฉพาะหน้า หากเสนอ ณ ที่ใด เวลาใด ผู้รับคำเสนอ
จะต้องทำคำสนองได้แก่ ณ ที่นั้น เวลานั้น ซึ่งทั้งนี้
คำเสนอนั้นไม่ได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้ด้วย
ตัวอย่างเช่น ก พบ ข ในระหว่างเดินทางเข้าหมู่บ้าน
จึงเดินคุยกันมาและเสนอขายนาฬิกาเรือนหนึ่งให้
แก่ ข ในระหว่างเดินทางเข้าบ้าน ดังนี้ หาก ก ไม่ได้
กำหนดว่าให้ ข มีสิทธิที่จะสนองตอบคำเสนอของตน

เมื่อใด ข จะต้องทำคำสนอง (ตกลงชื่อ) ในขณะนั้น หากไม่ทำ คำสนอง ณ ที่นั้น เวลานั้น คำเสนอของ ก ที่จะขายนาฬิกาเป็นอันสิ้นความผูกพันตั้งแต่นั้น เป็นต้นไป แม้อต่อมา ข จะเปลี่ยนใจตกลงชื่อเพราะ เห็นว่าเป็นนาฬิกาใหม่และราคาถูกลงหาก ก ปฏิเสธไม่ ยอมขาย ไม่ว่าจะเพราะเหตุใด ๆ ก็ตาม ข ไม่มีสิทธิจะ บังคับให้ ก ปฏิบัติตามคำเสนอขายนั้นได้

ข. กรณีคำเสนอทำแก่บุคคลซึ่ง

อยู่ห่างกันโดยระยะทาง บุคคลผู้รับการแสดงเจตนา สามารถทำคำสนองของตนก่อนที่ผู้เสนอจะใช้สิทธิ โดยถูกต้องตามกฎหมายเพื่อถอนคำเสนอของตนนับ เวลาที่คำเสนอไปถึงผู้รับเสนอ เป็นต้นไป ซึ่งมาตรา 355 ได้บัญญัติว่า **“บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่ง อยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้บ่งระยะทางให้ทำ คำสนองจะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอัน สมควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”**

ตัวอย่างเช่น ก ได้รับจดหมาย ของ ข ที่เสนอขอเช่าที่ดินพร้อมบ้านของ ก โดย ก

ได้รับจดหมายดังกล่าว เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2545
ตั้งนี้ ก มีสิทธิทำคำสนองให้เข้าได้นับแต่วันที่ 1
มกราคม 2545 เป็นต้นไปจนกว่า ข จะถอนคำเสนอ
ของตนที่ขอเช่าที่ดินพร้อมบ้านนั้น โดยถูกต้องตาม
กฎหมาย คือ ข ถอนคำเสนอของตนในเวลาอันควร
คาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอนนั้นไม่ได้ เช่น
ในจดหมายของ ข ซึ่งอาจจะระบุว่าให้ตอบมาภายใน
30 วันว่าจะให้เช่าหรือไม่ จึงเป็นการคาดหมายได้ว่า
ข จะได้รับคำสนอง (ก ตกลงให้เช่า) เมื่อสิ้นระยะเวลา
30 วันนั้นแล้ว

2) คำเสนอเกิดผล

ก. กรณีคำเสนอทำแก่บุคคลซึ่ง
อยู่เฉพาะหน้า จะเกิดผลผูกพันตามกฎหมาย นับแต่
ผู้รับคำเสนอเข้าใจข้อความแห่งการแสดงเจตนา
เช่น โทรศัพท์ทางไกลถึง ข เพื่อเสนอตัวเป็นนายหน้า
ในการขายที่ดินให้ ข คำเสนอจะเป็นผลเมื่อ ข รับ
ทราบข้อความต่าง ๆ ที่ ก ขอเสนอตัวเป็นนายหน้า
และจะมีผลเกิดสัญญานายหน้าเมื่อ ข ตกลงรับให้ ก
เป็นนายหน้า

ข. กรณีคำเสนอทำแก่บุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง จะเกิดผลตามกฎหมายนับแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ คำว่า “ไปถึง” หมายความว่า การแสดงเจตนา นั้นได้ตกอยู่ในความครอบครองของผู้รับการแสดงเจตนา แม้จะรู้และเข้าใจข้อความตามคำเสนอนั้นหรือไม่ก็ตาม คำเสนอ ก็ย่อมเกิดผล ตามมาตรา 361 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า **“อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้นย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ”**

ตัวอย่างเช่น ก เขียนจดหมาย ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2544 ส่งทางไปรษณีย์ตอบรับไปยัง ข โดยเสนอ ขายรถยนต์ของตนแก่ ข และ ข ได้รับจดหมายและอ่านข้อความในจดหมายเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2544 ข ตกลงซื้อ และ ก ได้รับใบตอบรับจดหมายของตนจากบุรุษไปรษณีย์ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2544 ดังนี้ สัญญาซื้อรถยนต์ระหว่าง ก กับ ข ย่อมเกิดขึ้นนับแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2544 ซึ่งเป็นวันที่ ก ได้รับใบตอบรับลงทะเบียน

2.2 คำสนอง คือ การแสดงเจตนาตอบตกลงเข้าทำสัญญากับผู้ทำคำเสนอ เช่น ก ตกลงซื้อสร้อยเพชรจาก ข ซึ่ง ข ตกลงขาย การที่ ก ขอซื้อสร้อยเพชรเป็นการแสดงเจตนาโดยทำคำเสนอ และการที่ ข ตกลงขายสร้อยเพชรเป็นการแสดงเจตนาโดยทำเป็นคำสนอง การที่ผู้รับคำเสนอไม่ตกลงหรือปฏิเสธคำเสนอใด ๆ ที่มาถึงตน การไม่ตกลงหรือปฏิเสธนั้นไม่ถือเป็นคำสนอง สัญญาจึงไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้

คำเสนอ คำสนอง ผู้แสดงเจตนาทำคำเสนอหรือคำสนอง อาจใช้สิทธิยกเลิกหรือถอนคำเสนอคำสนองนั้นได้ เพื่อไม่ประสงค์จะผูกพันกันอีกต่อไป แต่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติไว้ หรือคำเสนอ ซึ่งผู้รับคำเสนอบอกปิด หรือปฏิเสธหรือคำเสนอนั้นไม่ได้มีการตอบสนองภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนคำสนองมาถึงผู้ทำ

คำเสนอล่วงเลยเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้น จะมีผลตามกฎหมายเป็นประการใด จะได้ศึกษากัน ดังต่อไปนี้

2.2.1 คำสนองสิ้นความผูกพัน

คำเสนอ จะไม่มีผลบังคับใช้หรือสิ้นความผูกพันได้ในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

1. คำเสนอซึ่งถูกบอกปิด
2. คำเสนอนั้นไม่ได้มีการสนอง

ตกลงรับในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3. คำเสนอซึ่งถูกถอน

มาตรา 357 ได้บัญญัติว่า “คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่า เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

คำเสนอหากได้กำหนดระยะเวลา เพื่อให้ทำคำสนอง เช่น คำเสนอขายรถยนต์โดยกำหนดให้ผู้ซื้อสนองตอบตกลงภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำเสนอ ดังนี้ หากผู้รับคำเสนอขายรถยนต์ไม่ตอบรับคำเสนอภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ถือว่าคำเสนอเป็นอันสิ้นความผูกพันนับแต่กำหนดระยะเวลานั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว

ส่วนกรณีคำเสนอสิ้นความผูกพัน เพราะคำเสนอนั้นถูกถอนกฎหมายได้กำหนดเวลา เพื่อให้ผู้ทำคำเสนอใช้สิทธิถอนคำเสนอของตนเอง ได้ แยกกรณีได้ ดังนี้

ก. คำเสนอซึ่งได้กำหนดระยะเวลา ให้ทำคําสง

ไม่ว่าจะเป็นคำเสนอซึ่งทำต่อบุคคลที่อยู่ต่อหน้า หรือ ทำต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางผู้ทำคำเสนอไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่น ก ทำคำเสนอขอขายรถยนต์ให้ ข โดยให้ ข ตอบมาภายใน 15 วัน นับแต่ ข ได้รับคำเสนอ ดังนี้ภายในระยะเวลา 15 วัน หลังจากที่ ข ได้รับคำเสนอ ก ไม่มีสิทธิถอนคำเสนอของตนได้แม้จะแสดงเจตนาขอถอนคำเสนอภายในระยะเวลาดังกล่าว ข สามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ ก ปฏิบัติตามคำเสนอ หรือขายรถยนต์ให้แก่ตนได้ หาก ก ไม่สามารถขายรถยนต์ให้แก่ ข ด้วยเหตุผลใดก็ตาม และทำให้ ข ได้รับความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใด (ถ้ามี) ข ก็ สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

ข. คำเสนอซึ่งไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้ทำค้ำสนอง

กรณี คำเสนอทำแก่บุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า ผู้เสนอเมื่อได้แสดงเจตนาออกไปแล้วสามารถถอนคำเสนอของตนได้ก่อนที่ผู้รับคำเสนอจะสนองตอบ เช่น ก เมื่อได้เสนอขาย ลูกสุนัขกับ ข แล้วเกิดนึกเสียดายจึงเปลี่ยนใจกะทันหัน จึงบอกกับ ข ในทันใดนั้นว่าตนไม่ประสงค์จะขายลูกสุนัขอีกต่อไปแล้ว โดยที่ ข ยังไม่ได้ตอบตกลงซื้อแต่อย่างใด เช่นนี้ การบอกถอนคำเสนอของ ก จึงชอบด้วยกฎหมาย ข จะบังคับเรียกร้องให้ ก ปฏิบัติตาม คำเสนอไม่ได้

ส่วนกรณีคำเสนอที่ทำต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางซึ่งไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้ทำค้ำสนองไว้ บุคคลผู้ทำคำเสนอไม่อาจจะถอนคำเสนอของตนภายในเวลาต้นควรคาดหมายว่า ผู้รับคำเสนอจะได้รับค้ำสนองจากผู้ทำคำเสนอกกล่าวคือ ไม่อาจจะถอนคำเสนอภายในเวลาอันควร คาดหมายว่าจะได้รับค้ำบอกกล่าวสนอนงนั่นเอง เช่น ก ส่งจดหมายเสนอขายข้าวสารไปยัง ข โดยไม่ได้กำหนดเวลาให้ ข ทำค้ำ

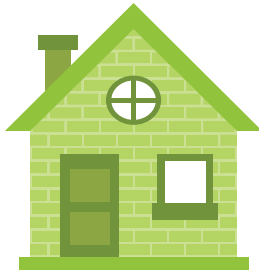
สนองตอบ เช่นนี้หากปรากฏว่าจดหมายจะไปถึงผู้รับ
นั้นใช้เวลาประมาณ 2 วัน ก ผู้เสนอจะถอนคำเสนอ
ของตนหลังจากที่ตนส่งคำเสนอไปแล้วประมาณ 5 - 7
วัน ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาพอสมควรเพื่อขอถอนคำ
เสนอได้ ซึ่งเรื่องนี้ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป แล้ว
แต่ระยะทางและสภาพแวดล้อมในการติดต่อสื่อสาร
จะเป็นอย่างไร

2.2.2. คำสนองกลายเป็นคำเสนอ ขึ้นใหม่

เมื่อผู้ทำคำสนองตกลงจะผูกพัน
ตามคำเสนอ และทำคำสนองส่งมายังผู้เสนอแต่อาจ
เกิดเหตุขัดข้องใด มีผลให้คำสนอนั้นมาถึงผู้เสนอ
ล่าช้ากว่าที่กำหนดระยะเวลา และยังมีเหตุอื่น ๆ ซึ่ง
จะส่งผลให้คำสนองกลายเป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ ซึ่ง
มาตรา 359 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคำสนองมาถึงล่วง
เวลาทำให้ถือว่าคำสนอนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้น
ใหม่ คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือ
ข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็น
คำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว”

จากข้อความในมาตรานี้ อาจแยก
เหตุของการที่คำสนองกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ออก
ได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) กรณีคำสนองมาถึงล่วงเวลา
กฎหมายถือว่าคำสนองนั้นหลายเป็นคำเสนอขึ้น
ใหม่ เช่น ก ขอเช่าบ้านจาก ข โดยยื่นคำเสนอเป็น
จดหมาย ในคำเสนอนั้นได้ระบุว่าจะให้ตอบรับ หรือ
ปฏิเสธมาภายในกำหนด 15 วัน นับแต่ได้รับคำเสนอ
หาก ข ประสงค์จะให้ ก เช่าก็ต้องทำคำสนองตอบรับ
มาภายในกำหนด 15 วัน แต่ได้รับคำเสนอ ถ้า ข ทำ
คำสนองตอบตกลงให้เช่าหลังจากกำหนด 15 วัน นับ
แต่ได้รับคำเสนอ เช่นนี้ ถือว่าสัญญาเช่าบ้านยังไม่เกิด
ขึ้น และจะมีผลต่อไปว่าคำสนองของ ข นั้นกลายเป็น
คำเสนอไปในการให้เช่าใหม่ และหากจะให้สัญญา
เช่าเกิดขึ้น ก จะต้องทำคำสนองตอบรับการให้เช่า
อีกครั้งหนึ่ง สัญญาเช่าจึงจะเกิดขึ้น แต่ถ้าหากว่าคำ
บอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลาและเป็นທີ່เห็นได้ชัด
ว่า คำบอกกล่าวสนอนั้นได้ส่งมาแล้ว ซึ่งควรจะมา
ถึง ภายในเวลาที่กำหนด ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่

กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนองที่ส่งมานั้น ไม่ได้ล่วงเวลากรณีเช่นนี้ อาจเกิดเหตุขัดข้องในการส่งทางไปรษณีย์ ซึ่งคำสนองนั้นได้ทำภายในเวลาที่ผู้เสนอ หรือกฎหมายกำหนด แต่คำสนองมาถึงผู้เสนอล่าช้า กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เสนอที่ต้องบอกแก่ผู้รับคำเสนอในทันทีที่ได้รับคำสนองว่าคำสนองนั้นมาถึงตนล่าช้ากว่ากำหนด ซึ่งถ้าหากผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าวจะมีผลให้สัญญาเกิดขึ้นผูกพันตามคำเสนอและคำสนองนั้น แต่ถ้าผู้เสนอได้บอกกล่าวแก่อีกฝ่ายหนึ่งว่าคำสนองมาถึงล่าช้ากว่ากำหนดในทันทีกฎหมายถือว่าคำสนองนั้นมาถึงล่วงเวลา ซึ่งจะกลายเป็นคำเสนอชิ้นใหม่

(2) กรณีคำสนองมีข้อความเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือมีข้อจำกัดอย่างอื่นประกอบมานอกเหนือจากข้อตกลงตามคำเสนอ กฎหมายถือว่า คำสนองนั้นเป็นคำบอกปิดไม่รับ และเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว เช่น ก เสนอขายบ้านพร้อมที่ดินแก่ ข ในราคา 5 แสนบาท ข ให้ทำคำสนองตอบมาว่าตกลงซื้อ แต่ขอให้ลดราคาลงเหลือ 4 แสนบาท และขอให้ ก ผู้เสนอสร้างโรงรถขึ้นในบ้านพร้อมที่ดินจะขายนั้นด้วย เช่นนี้ การขอลดราคาหรือการขอให้ปลูกสร้างโรงรถนั้น เป็นการที่ ข บอกปิดไม่ซื้อตามคำสนองของ ก และยังมีผลตามกฎหมายอีกด้วยว่า ข ทำคำเสนอขอซื้อบ้านพร้อมที่ดินจาก ก ในราคา 4 แสนบาท และขอให้ ก สร้างโรงรถขึ้นด้วยหาก ก ต้องการให้สัญญาซื้อขายบ้านพร้อมที่ดินตามเงื่อนไขที่ ข กำหนด ก จะต้องทำคำสนองตอบขายไปยัง ข อีกครั้งหนึ่ง เป็นต้น

ประเภทของ สัญญา

2

สัญญาแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. สัญญาต่างตอบแทน และสัญญาไม่ต่างตอบแทน
2. สัญญามีค่าต่างตอบแทนและสัญญาไม่มีค่าต่างตอบแทน
3. เอกเทศสัญญา (สัญญามีชื่อ) และสัญญาไม่มีชื่อ
4. สัญญาที่มีลักษณะผูกมัด โดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนด
5. สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

1. สัญญาต่างตอบแทน และสัญญาไม่ต่างตอบแทน

1.1 สัญญาต่างตอบแทน ได้แก่ สัญญาซึ่งคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ต่อกัน คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้

เช่น ก ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับ ข สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาต่างตอบแทน กล่าวคือ ก ผู้ขายมีหน้าที่ต้องมอบรถยนต์ที่ขายให้แก่ ข และ ข ก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระราคา รถยนต์ให้แก่ ก หาก ก ไม่ส่งมอบรถยนต์ หรือ ข ไม่ชำระราคา ก มีสิทธิไม่ส่งมอบรถยนต์ และ ข มีสิทธิไม่ชำระราคาตามลำดับ อาจสรุปได้ว่าสัญญาต่างตอบแทนเป็นสัญญา

ซึ่งคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็เป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ ซึ่งกันและกันนั่นเอง

1.2 สัญญาไม่ต่างตอบแทน ได้แก่ สัญญาซึ่งคู่กรณีเพียงฝ่ายเดียวมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการหรือขอปฏิบัติการชำระหนี้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ในเรื่องสัญญาฝากทรัพย์ และสัญญาให้ผู้ฝากทรัพย์มีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้รับฝาก ผู้ให้มีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ต้องการให้แก่ผู้รับการให้

2. สัญญามีค่าต่างตอบแทนและสัญญาไม่มีค่าตอบแทน

2.1 สัญญามีค่าต่างตอบแทน ค่าตอบแทนเป็นสาระสำคัญในการแบ่งประเภท คือ สัญญาประเภทที่มีค่าต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ตอบแทนจากสัญญานั้น เช่น สัญญาซื้อ ก ตกลงซื้อข้าวจาก ข ในการซื้อขายนี้ จะเห็นได้ว่า ก ก็ได้เข้ามารับประทาน ส่วน ข ก็ได้ราคาข้าวทั้ง 2 ฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน

2.2 สัญญาไม่มีค่าตอบแทน เป็นกรณี ที่คู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียวได้รับประโยชน์ เช่น ก ทำสัญญาให้นาฬิกาแก่ ข เช่นนี้ ข เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากสัญญา ก ไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทนแต่อย่างไร หรือกรณีฝากทรัพย์สินไม่มีบำเหน็จ หรือ กรณีกู้เงินไม่มีดอกเบี้ย เป็นต้น

3. เอกเทศสัญญา (สัญญามีชื่อ) และ สัญญาไม่มีชื่อ

3.1 เอกเทศสัญญา หรือสัญญามีชื่อ ได้แก่ สัญญาซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าหากเข้าลักษณะตามที่กำหนดไว้ สัญญานั้นจะมีชื่อเรียกตามที่กฎหมายกำหนด และคู่สัญญาจะมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ เช่น ก ขอกู้เงิน ข และ ข ส่งมอบเงินที่ให้กู้แก่ ก ดังนี้ กฎหมายเรียกการแสดงเจตนาของ ก และ ข นี้ว่าเป็นสัญญากู้ยืมซึ่ง ก และ ข จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในลักษณะกู้ยืม เช่น สัญญากู้เงินเกินกว่า 50 บาท กฎหมายระบุว่าสัญญานั้นจะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้กู้ไว้เป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดี

ไม่ได้ (มาตรา 653) ตัวอย่างอื่นของเอกเทศสัญญา ได้แก่ สัญญาฝากทรัพย์ สัญญาซื้อขาย สัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาเช่าซื้อ สัญญาตัวแทน สัญญานายหน้า ฯลฯ เป็นต้น

3.2 สัญญาไม่มีชื่อ เป็นสัญญาซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดเรียกขานมีชื่อเฉพาะเจาะจงแต่กฎหมายยอมรับคุ้มครองรับรองสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา ทั้ง 2 ฝ่ายได้ เช่น สัญญาเล่นเปียแซร์ หวย หรือสัญญาให้ชกมวย เป็นต้น แต่ทั้งนี้จะต้องมีวัตถุประสงค์ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

4. สัญญาที่มีลักษณะผูกมัดโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนด

ได้แก่ สัญญาซึ่งผู้ทำคำเสนอได้กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผลผูกพันทางกฎหมาย ซึ่งหากรับคำเสนอตกลงสนอง ผู้ทำคำสนองก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนดไว้ เช่น ก เสนอให้เช่าบ้าน โดยกำหนดเงื่อนไขแก่ ข ผู้เช่าว่า จะต้องซ่อมแซมประตูบ้านและปรับปรุงรั้วเองโดยค่าใช้จ่าย

ของ ข ผู้เช่า ดังนี้ หาก ข ตอบตกลงเช่า ข มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ที่ ก กำหนดไว้

5. สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

ได้แก่ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงว่าจะชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอก เช่น ก จำง ข ให้เขียนหนังสือ 1 เล่มคิดเป็นค่าจำง 10,000 บาท โดย ข กำหนดให้ ก ชำระเงินดังกล่าวนั้นแก่ ค ซึ่งเป็นภรรยาของ ข เช่นนี้ สัญญาจำงดังกล่าว จึงเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก (มาตรา 374)

6. สัญญาประธานและสัญญาอุปกรณ

สัญญาประธาน คือ สัญญาทั่วไปที่คู่สัญญาตกลงทำขึ้นเพื่อให้มีผลบังคับกันตามสิทธิและหน้าที่ที่ได้ตกลงกัน ซึ่งสัญญานั้นมีความสมบูรณ์ในตัวเอง เรียกว่า สัญญาประธานมีส่วนสัญญาอุปกรณซึ่ง ประกอบสัญญาประธาน กล่าวคือ จะมีสัญญาอุปกรณขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ถ้าไม่มีสัญญาประธาน ความสมบูรณ์ของสัญญาอุปกรณนั้นขึ้นอยู่กับสัญญา

ประธาน ถ้าสัญญาประธานไม่สมบูรณ์ สัญญา
อุปกรณ์ก็ไม่สมบูรณ์ไปด้วย เช่น ตามมาตรา 384
กรณีสัญญามีเบี้ยปรับ ถ้าหากว่าการชำระหนี้ตาม
สัญญาไว้ไม่สมบูรณ์ ข้อตกลงกันด้วยเบี้ยปรับใน
การไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์ด้วย
หรือ กรณีตามมาตรา 681 ในเรื่องสัญญาค้ำประกัน
ซึ่งเป็นสัญญาอุปกรณ์ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อประกันสัญญาอีก
อันหนึ่งซึ่งเป็นสัญญาประธาน โดยมีข้อกำหนดว่าผู้ค้ำ
ประกันจะ ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระซึ่ง
สัญญาค้ำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะหนี้อันสมบูรณ์
ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ในเมื่อ
หนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไป ไม่ว่าจะเพราะเหตุใด (มาตรา
698) ดังนี้ หากหนี้ประธานไม่สมบูรณ์หนี้อุปกรณ์ก็
ไม่สมบูรณ์ไปด้วย

3 ผลแห่งสัญญา

สัญญา ไม่ว่าจะเป็สัญญาประเภทใดก็ตาม ก่อนมีผลผูกพันกันตามกฎหมายตามแต่ประเภทของสัญญา

ในเรื่องสัญญาต่างตอบแทน คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ถือได้ว่าเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกันตั้งนั้น หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติการชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายจะไม่ยอมชำระหนี้ตอบแทนก็ได้ แต่ถ้าหากหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดชำระ และหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งถึงกำหนดชำระแล้ว คู่สัญญาฝ่ายที่เป็นหนี้ซึ่งถึงกำหนดชำระแล้วจะไม่ยอมชำระหนี้แก่อีก

ฝ่ายหนึ่งไม่ได้ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 369 ว่า “ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง จะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่าน มิให้ใช้บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ ถึงกำหนด”

ตัวอย่างเช่น ก ทำสัญญาซื้อที่ดินของ ข โดย กำหนดว่า ข จะต้องส่งมอบที่ดินพร้อมทั้งจดทะเบียน การโอนให้เรียบร้อยภายในวันที่ 1 มกราคม 2545 และ ก จะต้องชำระเงินค่าซื้อที่ดินภายในวันที่ 1 ธันวาคม 2544 ดังนี้ เมื่อถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2544 แล้ว อันเป็นวันที่ ก มีหน้าที่จะต้องชำระเงินค่าซื้อ ที่ดิน ก จะไม่ยอมชำระเงินโดยอ้างเหตุว่า ข ยังไม่ ได้ส่งมอบและโอนไม่ได้เพราะหนี้ของ ข ที่จะต้องส่ง มอบและโอนยังไม่ถึงกำหนดชำระตามสัญญา

ฎีกาที่ 3059/2538 สัญญาซื้อขายเป็นสัญญา ต่างตอบแทนโจทก์ในฐานะผู้ซื้อที่จะปฏิเสธไม่ชำระ ราคาจนกว่าจำเลยผู้ขายจะยอมจดทะเบียนโอน กรรมสิทธิ์ในที่ดินให้โจทก์ได้ ไม่ถือว่าโจทก์ผิดสัญญา

มีบางกรณีที่สัญญาต่างตอบแทนมี
วัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สิน
ในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เช่น ก่อให้เกิดหรือโอนกรรมสิทธิ์
ภาระจำยอมในอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่
ได้กำหนดไว้เป็นการแน่นอน และถ้าหากทรัพย์สินนั้น
ได้สูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอัน
จะโทษลูกหนี้ไม่ได้ กฎหมายกำหนดว่า การสูญหรือ
เสียหายนั้นตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ (มาตรา 370) เช่น
ก ทำสัญญาขายบ้านกับ ข โดยชำระเงินแล้ว และ ก
จะต้องทำการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในบ้านหลัง
นั้นแก่ ข ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 ดังนี้ หากบ้าน
นั้นเกิดถูกไฟไหม้ก่อนการจดทะเบียนโอน โดยมีใช้
ความผิดของ ก ซึ่งถือเป็นลูกหนี้ที่จะต้องส่งมอบบ้าน
การที่บ้านถูกไฟไหม้เสียหายไปหมดนั้น ข ไม่อาจจะ
เรียกร้องให้ ก คืนเงินที่ได้ชำระไปหรือเรียกค่าเสียหายต่าง ๆ ได้

ฎีกาที่ 339/2506 จำเลยทำสัญญาขายไม้สัก
ให้โจทก์และรับเงินค่าไม้ไปแล้ว ต่อเจ้าหน้าที่ของ
โจทก์ได้ตรวจไม้ที่จำเลยเตรียมไว้ตามสัญญา และ

ตีตราของโจทก์ลงไว้ ย่อมถือได้ว่าไม้ที่ตีตราแล้วนั้น เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 370 และ บังคับทรัพย์แน่นอน กรรมสิทธิ์ในไม้ตกเป็นของ โจทก์แล้วเมื่อมีคนลอบวางเพลิงโรงเลื่อยจำเลย ซึ่ง มิใช่ความผิดของจำเลย โจทก์จะเรียกร้องราคาไม้ คืนจากจำเลยไม่ได้

แต่ถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีเงื่อนไข
บังคับก่อน คือ สัญญาที่จะมีผลผูกพันก็ต่อเมื่อ เงื่อนไขนั้น ได้สำเร็จลงแล้ว และทรัพย์สินอันเป็นวัตถุ แห่งสัญญานั้นได้สูญ หรือเสียหาย หรือถูกทำลายลง ในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จแล้ว แม้การสูญ เสียหาย หรือถูกทำลายนั้นจะไม่ใช่ความผิดของลูกหนี้ ก็ตาม ลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ยู่สืบไป ใน ความเสียหายใด ๆ ที่อาจมีขึ้น (มาตรา 371) เช่น ก ขายที่ดินของตนให้แก่ ข โดยกำหนดว่าให้สัญญา ซื้อขายมีผลผูกพันบังคับต่อเมื่อบุตร ของ ก ได้กลับ มาจากต่างประเทศแล้ว ดังนี้ หากในระหว่างที่บุตร ของ ก ยังไม่กลับจากต่างประเทศและที่ดินนั้นถูก ทางราชการเวนคืนไปเสียก่อน เช่นนี้ การที่ที่ดินของ

ตนนั้นถูกเวนคืน แม้จะไม่ใช่ความผิดของ ก ก็ตาม ก ก็ยังคงต้องรับผิดชอบ ข เป็นต้น

กรณีเป็นสัญญาต่างตอบแทนซึ่งการชำระหนี้ตกเป็นพันธียอันจะโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้

ลูกหนี้ไม่มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน แต่ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันธียนั้น เจ้าหนี้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น ลูกหนี้ก็มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตอบแทน (มาตรา 372) เช่น ก ตกลงซื้อกระบือของ ข ตัวที่ชื่อ ขวัญ ดังนั้นหากขวัญถูกฟ้าผ่าตายก่อนที่จะมีการส่งมอบและชำระเงินผู้ขายไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระเงินค่ากระบือจากผู้ซื้อได้ แต่ถ้าการที่กระบือตัวนั้นตายไปเพราะความผิดของผู้ซื้อ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม จึงเป็นกรณีที่การชำระหนี้ของผู้ขายตกเป็นพันธีย (คือ การตายของกระบือ) โดยเป็นความผิดอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ข ผู้ขาย ซึ่งเป็นลูกหนี้ที่จะต้องส่งมอบกระบือตัวนั้นก็มีสิทธิเรียกร้องให้ ก ผู้ซื้อชำระราคาค่ากระบือได้

ฎีกาที่ 149/2539 จำเลยไม่สามารถส่งไม้พินที่ซื้อขายให้โจทก์ได้เพราะมีคำสั่งกระทรวงเกษตรฯ ให้สัมปทาน ทำให้พื้นที่เขตป่าไม้ที่จะเลยจะทำไม้พินส่ง

มอบให้โจทก์สิ้นสุดลง การชำระหนี้ของจำเลยจึงตก
เป็นพันธวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษ
ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้ เมื่อเป็นสัญญาต่างตอบแทน
จำเลยก็ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน โจทก์มีสิทธิ
เรียกร้องมัดจำคืนจากจำเลย

สำหรับสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

นั้น มาตรา 374 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง
ทำสัญญาตกลงว่าชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไซ้
ท่านว่าบุคคลภายนอกย่อมเกิดมีสิทธิจะเรียกชำระ
หนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของ
บุคคลภายนอกย่อมเกิดมีขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนา
แก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น”

ซึ่งหมายความว่า บุคคลภายนอก มีสิทธิจะ
เรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ได้โดยตรง และสิทธิของ
บุคคลภายนอกย่อมเกิดมีขึ้นนับแต่เวลาที่บุคคล
ภายนอกนั้นแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอา
ประโยชน์จากสัญญานั้น ซึ่งหากสิทธิของบุคคล
ภายนอกเกิดขึ้นดังกล่าวแล้ว คู่สัญญา (เจ้าหนี้และ

ลูกหนี้) จะเปลี่ยนแปลงสิทธิของบุคคลภายนอกนั้น
ไม่ได้ เช่น ก จำงให้ ข เขียนหนังสือ 1 เล่ม คิดค่าจำง
10,000 บาท โดย ข กำหนดให้ ก ชำระเงินจำนวน
ดังกล่าวแก่ ค ซึ่งเป็นเพื่อนของ ข ดังนั้น ค ซึ่งเป็น
บุคคลภายนอกที่ได้รับประโยชน์จากสัญญาจำง มี
สิทธิจะเรียกให้ ก ผู้จำงชำระเงินดังกล่าวแก่ตนได้
โดย ค ต้องแสดงเจตนาแก่ ก ผู้ว่าจำงตนจะถือเอา
ประโยชน์จากสัญญานั้นเช่น การเรียกร้องให้ ก ชำระ
หนี้แก่ตน เป็นต้น เช่นนี้ ข หรือ ก จะเปลี่ยนแปลง
หรือระงับสิทธินั้นไม่ได้ เช่น เกิดเปลี่ยนใจจะไม่ให้ ค
ได้รับเงินจำนวนดังกล่าวหรือให้ได้รับน้องลงเหล่านี้
กระทำไม่ได้ แต่เมื่อ ค เรียกให้ ก ผู้จำงชำระหนี้แก่
ตน ก อาจยกข้อต่อสู้ของตนที่มีต่อ ข ผู้รับจำงมาก
กล่าวอ้างเพื่อต่อสู้ ค ได้เช่น ข เขียนหนังสือยังไม่เสร็จ
หรือผิดเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ดังนี้ ก อาจมีสิทธิไม่
ชำระหนี้แก่ ค ได้

ฎีกาที่ 4278/2530 จำเลยที่ 2 ตกลงกับจำเลย
ที่ 1 ยอมให้บิดาโจทก์ใช้ทางพิพาทซึ่งอยู่ในที่ดิน
ของจำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 2 ได้ค่าผ่านทาง บิดา

โจทก์ใช้ทางพิพาทตลอดมา อันเป็นการแสดงเจตนา
ถือเอาประโยชน์จากข้อตกลงนี้แล้ว จำเลยที่ 2 จึง
อาจเปลี่ยนแปลง หรือระงับสิทธิอันมีผลให้โจทก์ได้
ประโยชน์นั้นต่อไปภายหลังหาได้ไม่

ส่วนสัญญาประเภทอื่น ๆ นั้น ผลแห่งสัญญา
ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขนี้กฎหมายกำหนด
ว่าด้วยลักษณะของสัญญาแต่ละประเภท เช่น สัญญา
จำนำ ผู้จำนำมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้
แก่ผู้รับจำนำ ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดไว้
เป็นสัดส่วนต่างหากตามลักษณะหรือประเภทของ
สัญญา

4

มัดจำและ เบี้ยปรับ

สัญญาอาจจะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ หากว่าไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจจะกำหนดเกี่ยวกับเรื่องมัดจำและเบี้ยปรับไว้ในสัญญาก็ได้ หากเกิดการไม่ชำระหนี้ขึ้นหรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิเรียกร้องในเงินค่ามัดจำหรือเบี้ยปรับหรือไม่ เพียงใด มีสาระสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

4.1 มัดจำ

คือ ทรัพย์สินซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ให้ไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อเข้าทำสัญญากันซึ่งมัดจำนี้ ย่อมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาได้ทำกันขึ้นแล้ว และย่อมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นอีกด้วย ซึ่ง มาตรา 377 บัญญัติไว้ว่า **“เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้ทำสิ่งใดไว้เป็นมัดจำท่านให้ถือว่า การที่ให้มัดจำนั้นย่อมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่งมัดจำนี้ย่อมเป็นประกันที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย”**

มัดจำนั้นไม่ได้เป็นสาระสำคัญที่จำเป็น ต้องกำหนดไว้ในสัญญาเสมอไป หากไม่กำหนดลงในสัญญาก็ไม่ทำให้สัญญานั้นไม่สมบูรณ์ แต่ถ้ากำหนดไว้ย่อมจะเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้วและเป็นประกันการที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา ดังนั้น หากไม่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาเป็นอย่างอื่น มาตรา 378 กำหนดว่ามัดจำนั้นต้อง

1. ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้

2. ให้รีบ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น ต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น

3. ให้ส่งคืนถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ

ดังนั้น มัดจำที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไว้เพื่อเป็นการประกันการที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญานั้น จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ข้างต้นเท่านั้น คือ ให้รีบ ให้ส่งคืน หรือจัดสรรเป็นการชำระหนี้บางส่วน กล่าวคือ เมื่อผู้วางมัดจำ หรือหากเป็นกรณีที่ผู้วางมัดจำจะต้องชำระหนี้แก่ผู้รับจำนำ เช่น กรณีจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายใด ๆ เช่นนี้ ผู้วางมัดจำอาจให้ถือเอาทรัพย์สินที่ตนได้วางมัดจำไว้เป็นการชำระหนี้ค่าเสียหายนั้น

ตัวอย่างเช่น ก จ้าง ข ปลุกบ้านหลังหนึ่งให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาและในสัญญา ก ผู้ว่าจ้างกำหนดให้ ข ต้องเอาเงิน 50,000 บาท วางเป็นมัดจำเพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญา หรือประกันความเสียหายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ว่าจ้าง เช่นนี้ หากไม่ได้กำหนดให้เป็นอย่างอื่น หาก ข ผู้รับจ้าง ไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 1 ปี ก มีสิทธิริบเงินมัดจำได้ แต่ถ้า ข ทำงานเสร็จตามสัญญาทุกประการ ก จะต้องส่งคืนเงินมัดจำให้ ข

ฎีกาที่ 44/2532 สัญญาซื้อขายเครื่องปรับอากาศที่กำหนดให้โจทก์ผู้ซื้อตระเตรียมสถานที่สำหรับการติดตั้งเดินสายไฟฟ้า และติดสวิตซ์สำหรับเครื่องปรับอากาศให้แก่จำเลยผู้ขาย ย่อมเป็นสัญญา

ที่ถือเอากำหนดเวลาและวิธีการส่งมอบเป็นข้อสาระสำคัญ เมื่อถึงกำหนดส่งมอบตามสัญญาโจทก์ก็ไม่มีโรงแรมให้จำเลยเข้าติดตั้งส่งมอบเครื่องปรับอากาศ เป็นกรณีที่โจทก์ละเลยไม่รับชำระหนี้จากจำเลย โจทก์จึงเป็นฝ่ายผิดสัญญาจำเลยมีสิทธิยกเลิกสัญญา และมีสิทธิริบเงินมัดจำตาม ป.พ.พ. มาตรา 378(2)

4.2 เบี้ยปรับ

มาตรา 379 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดีหรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้ริบเบี้ยปรับถ้าการชำระหนี้อันจะพึงทำนั้นได้แก่ งดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใดก็ให้ริบเบี้ยปรับเมื่อนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงกำหนดได้ว่า เบี้ยปรับ คือ คำมั่นที่ลูกหนี้สัญญาว่าจะให้แก่เจ้าหนี้ หากตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ก็ให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาได้

เบี้ยปรับ ถือเป็นค่าสินไหมทดแทนอย่าง
หนึ่งที่เจ้าหนี้จะพึงได้รับ เบี้ยปรับมี 2 ประเภทคือ

1. เบี้ยปรับเป็นตัวเงิน
2. เบี้ยปรับซึ่งมิใช่ตัวเงิน

เบี้ยปรับเป็นตัวเงิน กฎหมายได้กำหนด
ไว้เป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

ก) เบี้ยปรับเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ กรณี
นี้เจ้าหนี้เรียกได้แต่เพียงเบี้ยปรับแทนการชำระหนี้
ซึ่งถ้าเจ้าหนี้ได้เรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว เจ้าหนี้ก็จะ
ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อีกต่อไป แต่
เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนการไม่ชำระหนี้
ของลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึง
รับนั้นได้โดยคิดจำนวนเบี้ยปรับมาคำนวณเป็นค่า
เสียหายที่พึงได้รับ หากค่าเสียหายมีมากกว่าจำนวน
ที่จะปรับ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกร้องเอาส่วนที่เกินไป
นั้นได้ เช่น ก จำ ก่อสร้างอาคารหลังหนึ่ง โดยให้
เริ่มลงมือทำงานตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2545 และให้
แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนับแต่วันเริ่มลงมือทำงานและ
สัญญากำหนดอีกด้วยว่า หากไม่สามารถทำการได้

ตามที่กำหนด ข ยินยอมให้ ก ปรับเงิน 50,000 บาท
ดังนี้ ข ไม่ได้ลงมือทำการก่อสร้างภายในกำหนดเวลา
ดังกล่าว ก มีสิทธิเรียกร้องให้ ข ชำระเงิน 50,000
บาท เพื่อเป็นค่าปรับตามสัญญาได้ และถ้าหากการที่
ข ไม่ได้เริ่มลงมือทำงาน หรือไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญา
นั้นทกให้ ก ได้รับความเสียหายคิดเป็นเงิน 60,000
บาท ก สามารถใช้สิทธิของตนเรียกร้องให้ ข ชำระ
เงินอีก 10,000 บาท นั้นได้

ข) เบี้ยปรับเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้
ถูกต้องสมควร เช่น ไม่ชำระหนี้ตามเวลาที่กำหนด
ไว้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ต่อไปได้
นอกเหนือจากเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นด้วย และถ้า
เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนในการ
ที่ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควรเมื่อเทียบค่าเสียหาย
กับเบี้ยปรับแล้ว ค่าเสียหายยังมีมากกว่าจำนวน
เบี้ยปรับ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกร้องเอา ค่าเสียหายที่ล้ำ
จำนวนเบี้ยนั้นได้

กรณีเบี้ยปรับเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ถูก
ต้องตามควรนี้ กฎหมายให้สิทธิเจ้าหนี้ที่เรียกร้องเอา

จากลูกหนี้ได้ถึง 3 ประการคือ

1. เบี้ยปรับ
2. ให้ปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาต่อไป
3. เรียกร้องค่าสินไหมทดแทน (ถ้ามี)

การไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรหมายถึง ลูกหนี้ได้ปฏิบัติตามสัญญาแล้วแต่ล่วงเลยกำหนดระยะเวลา หรือปฏิบัติตามสัญญาไม่ครบถ้วนถูกต้อง เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกร้องค่าปรับ และค่าสินไหมทดแทน และหรือให้ปฏิบัติตามสัญญาได้อีกด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 380 และ มาตรา 381

มาตรา 380 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้จะเรียกเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นแทนการชำระหนี้ก็ได้แต่ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่าจะเรียกเอาเบี้ยปรับฉะนั้นแล้ว ก็เป็นอันขาดสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ อีกต่อไป

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่า

เสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้น ท่านก็อนุญาตให้พิสูจน์ได้”

มาตรา 381 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เช่นว่าไม่ชำระหนี้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้เป็นต้น นอกจากเรียกให้ชำระหนี้เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นอีกด้วยก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในมูลชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร ท่านได้บังคับตามบัญญัติแห่งมาตรา 380 วรรค 2

ถ้าเจ้าหนี้อยอมรับชำระหนี้แล้ว จะเรียกเอาเบี้ยปรับได้ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลารับชำระหนี้”

เบี้ยปรับที่มีใช้ตัวเงิน

มาตรา 382 บัญญัติว่า “ถ้าสัญญาว่าจะทำการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นให้เป็นเบี้ยปรับ ไม่ใช่ใช้เป็นจำนวนเงินไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 379 ถึง 381 มาใช้บังคับ แต่ถ้าเจ้าหนี้เรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็เป็นอัน

ขาดไป” ใช้ดุลพินิจลดเบี้ยปรับลงได้แล้วแต่ กรณี ๆ ไปตามมาตรา 383

ฎีกาที่ 1325/2538 ข้อตกลงว่าหาก จำเลยผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ ยอมให้คิดดอกเบี้ยใน อัตราร้อยละ 20 ต่อปี ถือเป็นการกำหนดค่าเสียหาย ไว้ล่วงหน้าให้คิดดอกเบี้ยเสมือนเป็นเบี้ยปรับซึ่งศาลมี อำนาจใช้ดุลพินิจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้

4.3 การเลิกสัญญา

สิทธิในการเลิกสัญญานั้นคงเกิดขึ้นได้ 2 วิธีคือ โดยมีข้อตกลงกำหนดกันไว้ในสัญญาและโดย บทบัญญัติของกฎหมาย

1) เลิกสัญญาโดยมีข้อตกลงกำหนด ไว้ในสัญญา

การเลิกสัญญาซึ่งเกิดจากข้อตกลง ที่ได้กำหนดไว้ในสัญญานั้นไม่มีปัญหายุ่งยากเพราะ ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้สัญญาว่าจะให้เลิกกันอย่างไร หรือจะให้เลิกกันเมื่อไรและจะกำหนดเงื่อนไขกัน ไว้อย่างไร เช่น สัญญาเช่าซึ่งผู้ให้เช่าอาจจะบุไว้ใน สัญญาเช่าไว้หลายประการและตกลงกันกับผู้เช่าว่า

หากผู้เช่าผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ผู้ให้เช่าบอกเลิกสัญญาได้ทันที เป็นต้น

2) เลิกสัญญาโดยบัญญัติของกฎหมาย

ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

ก. เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นกรณีระยะเวลาในสัญญาไม่เป็นสาระสำคัญ มาตรา 387 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควรแล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ และถ้าฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ไซ้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้”

การที่ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ นั้นกฎหมายให้สิทธิเจ้าหนี้ที่จะบอกกล่าวให้ลูกหนี้ชำระหนี้เสีย โดยบอกกล่าวให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ในระยะเวลาอันสมควร หากลูกหนี้ยังไม่ชำระจึงจะบอกเลิกสัญญาเสียได้ เช่น ดำ ขายปุ๋ยให้ แดง โดยตกลงกันว่า จะชำระราคาภายใน 7 วัน นับแต่วันขาย เมื่อครบกำหนดแล้ว ดำ จะกำหนดเวลาอันสมควรให้ แดง ใช้

ราคาซึ่งถ้า แดง ไม่ชำระราคาตามที่ดำกำหนด ดำ จะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้

ฎีกาที่ 390/2536 จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ มิได้ชำระหนี้ภายในเวลาตามที่กำหนดไว้ในสัญญา จำเลยยอมตกเป็นผู้ผิดนัดสัญญา เมื่อสัญญามิได้ระบุ ว่าหากจำเลยผิดนัดสัญญา สัญญาซื้อขายเป็นอันเลิกกันทันที ดังนั้นตราบไต่ที่โจทก์ยังไม่ได้บอกเลิกสัญญา สัญญาซื้อขายจึงยังมีผลผูกพันอยู่จำเลยยอมมีสิทธิขอชำระหนี้ตามสัญญาได้

ข. เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ซึ่งเป็นกรณีระยะเวลาในสัญญาเป็นสาระสำคัญ ตามมาตรา 388 บัญญัติว่า “ถ้าวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้นว่า โดยสภาพหรือโดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้จะเป็นผลสำเร็จได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนดก็ดี หรือภายในระยะเวลาอันใดอันหนึ่งซึ่งกำหนดไว้ก็ดี และกำหนดเวลาหรือระยะเวลานั้นได้ล่วงพ้นไป โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ชำระหนี้ไซ้ร่ท่านว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้ มิพักต้องบอกกล่าวตั้งว่าไว้ในมาตราก่อนนั้นเลย”

หมายความว่า พฤติการณ์ที่การบอกกล่าวกำหนดเวลาให้ชำระหนี้ไม่จำเป็น เพราะเวลาเป็นสาระสำคัญซึ่งโดยสภาพหรือโดยเจตนาคู่สัญญาได้แสดงไว้ เช่น ก ตกลงซื้อน้ำตาลกับบริษัท ข โดยตกลงกันว่าจะต้องส่งมอบให้ทันในวันที่ 1 มกราคม 2545 เพราะมิฉะนั้นจะไม่ทันเรือซึ่งจะส่งออกนอกประเทศ เช่นนี้จะเห็นได้ว่า เวลาเป็นสาระสำคัญ ถ้าไม่ชำระหนี้ตามกำหนดก็บอกเลิกสัญญาได้เลย โดยไม่ต้องบอกกล่าวกำหนดเวลาให้ชำระหนี้ อย่างเช่นในกรณี ข้อ ก แต่อย่างใด

ฎีกาที่ 1856/2523 โจทก์จำเลยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ซึ่งจำเลยทราบดีว่าโจทก์จะซื้อเอาไปขายให้ผู้อื่น โดยมีข้อตกลงให้ส่งมอบ น.ส.3 ตามเวลาที่กำหนด จำเลยไม่อาจจัดการให้สำเร็จได้ตามสัญญาเวลาเป็นสาระสำคัญ ซึ่งหากล่าช้าย่อมเป็นการไร้ประโยชน์โจทก์ โจทก์จึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวตามมาตรา 387 ก่อน

ค. กรณีการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยซึ่งตามมาตรา 389 บัญญัติว่า “ถ้าการชำระหนี้

ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนกลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุ
อย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ไซ้ เจ้าหนี้จะ
เลิกสัญญาอันเสียก็ได้”

ตัวอย่าง เช่น ดำ ทำสัญญาเช่ารถยนต์
จากแดง ในขณะที่ดำเดินทางไปรับรถยนต์ แแดงได้ขับ
รถยนต์คันที่จะให้ดำ เข้าไปชนกับรถสิบล้อ รถยนต์
คันที่ให้เช่าพักเสียหาย เช่นนี้ ดำ ก็มีสิทธิบอกเลิก
สัญญาได้

บุคคลที่มีสิทธิเลิกสัญญาต้องกระทำโดย
การแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาและจะเก็บเงี้ยบไว้ไม่
บอกให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ไม่ได้ และเมื่อบอกเลิกสัญญา
แล้วถอนเสียไม่ได้ ตามมาตรา 386 บัญญัติว่า “ถ้าคู่
สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญา โดยข้อสัญญาหรือ

โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายการเลิกสัญญาเช่นนั้น
ยอมทำด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง แสดงเจตนา
ดังกล่าวในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่

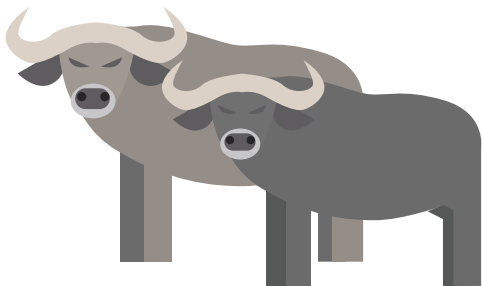
ผลของการเลิกสัญญาก็คือ มีผลเป็นการ
ทำลายสัญญาหนี้ และทำให้สัญญานั้นไม่มีผลตาม
กฎหมาย ทั้งนี้ มีผลย้อนหลังขึ้นไปถึงเวลาทำสัญญา
ตามมาตรา 391 บัญญัติว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง
ได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้อง
ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่
ทั้งนี้จะให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอก
หาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าว
มาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วยคิด
ตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการทำงานอันได้กระทำไปและ
เป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน การที่จะขอใช้คืนท่านให้
ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าใน
สัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทนก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญา นั้นหากกระทบ
กระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่”

ผลก็คือ ทำให้คู่สัญญากลับคือสู่ฐานะ
เดิม ดังนั้น สิ่งใดที่ให้กันไปแล้วต้องคืนให้แก่กัน เช่น
ก และ ข ทำสัญญาซื้อขายแม่กระบือกันไว้ ถ้ามีการ
เลิกสัญญาผลก็คือ ก ต้องคืนแม่กระบือให้ ข ถ้าใน
ระหว่างที่ ก ครอบครองแม่กระบือ และแม่กระบือ
เกิดตกลุกขึ้นมา ก ก็ต้องคืนลูกกระบือด้วย ส่วน ข ก็
ต้องคืนเงินราคาแม่กระบือให้ ก พร้อมดอกเบี้ย และ
ดอกเบี้ยที่จะต้องให้ให้แก่กันนี้ เมื่อไม่ได้กำหนดอัตรา
ไว้ต้องใช้กันตามมาตรา 7 คือ ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

ฎีกาที่ 1468/2542 โจทก์ทวงถามให้
จำเลยชำระเงินกู้ทั้งหมดพร้อมไถ่ถอนจำนอง ซึ่ง
จำเลยได้รับหนังสือดังกล่าวแล้ว แสดงว่าโจทก์บอก
เลิกสัญญา กู้เงินแล้ว เมื่อสัญญากู้เงินสิ้นสุดลงโจทก์
จะอาศัยประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย และ
ประกาศของโจทก์เรื่องอัตราดอกเบี้ยและส่วนลดเงิน
ให้สินเชื่อที่โจทก์มีสิทธิเพิ่มอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อที่ผิด
เงื่อนไขได้ถึงร้อยละ 24 ต่อปี มาปรับคิดดอกเบี้ยกับ
จำเลยในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นหาได้ไม่ เพราะสัญญาที่ให้
สิทธิแก่โจทก์ในการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยสิ้นสุดไปก่อน
แล้ว

คำพิพากษา ฎีกาที่สำคัญ เกี่ยวกับ สัญญา

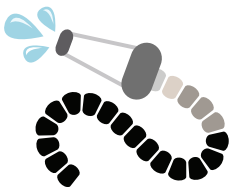
5

ประกาศให้มีการประกวดราคา หรือคำ
แจ้งความให้ประมูล ไม่ใช่คำเสนอ แต่เป็น
เพียงคำเชิญชวนให้ทำคำเสนอเท่านั้น

ฎีกาที่ 2802/2523 คำแจ้งความของจำเลยทั้ง
สี่ที่ให้มีการประมูลการเช่าโรงงานสุราแม่โขงบางยี่ขัน
เป็นเพียงคำเชื้อเชิญให้ผู้สนใจทำนำคำเสนอขึ้นมา
เท่านั้น หนังสือของโจทก์ที่ขอเข้าประกวดราคาด้วย
เป็นคำเสนอ เมื่อจำเลยบอกปิดคำเสนอดังกล่าว
โจทก์จำเลยไม่มีสัญญาและนิติสัมพันธ์ใด ๆ ต่อกัน

ข้อตกลงว่าสัญญาต้องทำเป็นหนังสือ (มาตรา 366 วรรคสอง)

ฎีกาที่ 6014/2539 โจทก์ยื่นขอประกวดราคาเสนอขายเครื่องดูดฝุ่นให้จำเลย ต่อมาจำเลยมีหนังสือเชิญโจทก์ไปทำสัญญา โจทก์ส่งผู้แทนไปลงนามในสัญญาซื้อขายแล้ว แต่ผู้อำนวยการของจำเลยยังไม่ลงนาม เนื่องจากยังมีการต่อรองราคากันอยู่ และปรากฏเงื่อนไขในการประกวดราคาว่า ถ้าโจทก์ไม่ไปทำสัญญากับจำเลย จำเลยจะริบหลักประกัน แสดงว่าสัญญาที่มุ่งทำนี้จะต้องเป็นหนังสือ เมื่อจำเลยยังไม่ลงนามในสัญญา ต้องถือว่ายังไม่มีสัญญาต่อกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 366 วรรคสอง สัญญาซื้อขายจึงยังไม่เกิด

สัญญาต่างตอบแทน (มาตรา 396 - 372)

ฎีกาที่ 3059/2538 สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาต่างตอบแทน โจทก์ในฐานะผู้ซื้อชอบที่จะปฏิเสธไม่ชำระราคาจนกว่าจำเลยผู้ขายจะยอมจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้โจทก์ได้ไม่ถือว่าโจทก์ผิดสัญญา

ข้อตกลงยกเว้นความรับผิด (มาตรา 373)

ฎีกาที่ 4161/2532 จำเลยที่ 1 เป็นสมุห์บัญชี จำเลยที่ 2 เป็นผู้จัดการสาขาของธนาคาร จำเลยที่ 3 จำเลยที่ 1 ที่ 2 ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบลายมือชื่อของลูกค้าอยู่ตลอดเวลา จำเลยทั้งสองย่อมมีความชำนาญในการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของลูกค้ามากกว่าคนธรรมดา หากจำเลยทั้งสองได้ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยละเอียดรอบคอบตรวจสอบลายมือชื่อในเช็คพิพาทตามควร ก็จะต้องทราบว่าลายมือชื่อ

ดังกล่าวเป็นลายมือปลอมการที่จำเลยทั้งสองไม่ใช้
ความระมัดระวังให้เพียงพอ จึงเป็นการกระทำโดย
ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แม้โจทก์กับจำเลยจะ
มีข้อตกลงไว้ล่วงหน้าเมื่อเซ็นยังไม่ได้ส่งจ่ายสัญญา
ด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของโจทก์เอง
และมีผู้ปลอมลายมือชื่อของโจทก์ไปเบิกเงิน จำเลย
ไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายใด ๆ ก็ตาม จำเลยก็จะ
ยึดข้อตกลงดังกล่าวเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของตนไม่
ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 373

สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก (มาตรา 374-376)

ฎีกาที่ 4156/2532 โจทก์จำเลยจดทะเบียน
หย่า และบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินให้บุตร
ด้วยเจตนาให้มีผลผูกพันตามกฎหมายไม่เป็นโมฆะ
เมื่อจำเลยไม่ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงในบันทึกหลัง
ทะเบียนการหย่า โจทก์ในฐานะคู่สัญญาจึงมีอำนาจ
ฟ้องให้จำเลยโอนทรัพย์สินนั้นให้แก่บุตรได้ ส่วนบุตร
จะยอมรับทรัพย์สินหรือไม่เป็นเรื่องในชั้นบังคับคดี

ผลของการวางมัดจำ (มาตรา 378)

ฎีกาที่ 4861/2539 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 378(1) มัดจำนั้น ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเงินมัดจำที่ริบจะจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนได้ ต่อเมื่อมีการปฏิบัติการชำระหนี้ถูกต้องกันตามสัญญา เมื่อจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นฝ่ายว่าจ้างผิดสัญญา และมีการเลิกสัญญา แสดงว่าจำเลยที่ 1 มิได้ปฏิบัติการชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสัญญา เงินมัดจำที่โจทก์รับไว้จึงไม่อาจจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนสำหรับหนี้ค่าจ้างก่อสร้างที่จำเลยที่ 1 ค้างชำระแก่โจทก์ได้ จำเลยที่ 1 จึงต้องชำระหนี้ค่าจ้างก่อสร้างงวดแรกให้โจทก์เต็มจำนวน

ศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน (มาตรา 383)

ฎีกาที่ 1325/2538 ข้อตกลงว่าหากจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ ยอมให้คึดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 20 ต่อปี ถือเป็นกรกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า ให้คึดดอกเบี้ยเสมือนเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้

บรรณานุกรม

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ก่องวิทย์ วัชรารัตน์. **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์
พร้อมสอบ เล่ม 3.** สำนักพิมพ์ปณรัชช.
2559.
- จิต เศรษฐบุตร. **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม
และสัญญา.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2551.
- ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. **กฎหมายเบื้องต้นทาง
ธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่13 แก้ไขเพิ่มเติม).**
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. **นิติกรรม.** สำนักพิมพ์นิติธรรม,
2536.

